

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

תוכן

- א. משום איבה.....1
- ב. במעשה ידיה ... קטנה לא צריכא קרא ... כי איצטריך קרא לנערה.....1
- ג. בהפרת נדריה מנלן דכתיב בנעוריה בית אביה.....2
- ד. ומקבל את גיטה מנלן דכתיב ויצאה והיתה איתקוש יציאה להוייה.....2
- ה. ואינו אוכל פירות בחייה.....3
- ו. אב ... בלאו הכי פריק לה.....4
- ז. כתב לה פירות כסות וכלים ... מתה לא זכה הבעל... מן הנשואין גובה את הכל ומן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה.....4
- ח. תיקנו מזונותיה תחת מעשה ידיה.....9
- ט. קבורתה תחת כתובתה.....9
- י. ופירקונה תחת פירות ... זימנין דלא מלו ופריק לה מדידיה.....10
- יא. מזונות מדאורייתא ... שארה אלו מזונות.....10

דף מז.

א. משום איבה

כבר התבאר לעיל דף מו: שהאב זכאי¹ במציאת בתו בין קטנה ובין נערה מדרבנן, בין סמוכה על שולחנו ובין שאינה סמוכה² שתקנו לו משום איבה, שכיון שאינו חייב במזונותיה אם תאמר מציאתה שלה יש איבה ולא יתרצה לזון אותה.

ב. במעשה ידיה ... קטנה לא צריכא קרא ... כי איצטריך קרא לנערה

¹ שו"ע ונו"כ אבהע"ז לו א

² עיין בב"י וב"ח סי' ל"ז עמדו דמה זמציאה ענין לדיני קידושין, ובמקנה בקו"א שם חידש מזה דדעת רבינו דאף לאחר שנתארסה מציאתה לאביה דסובר רבינו כרש"י בכתובות דהטעם דלאביה משום איבה דמזונות וזה שייך אפילו לאחר אירוסין יעיי"ש. שו"ת שבט הלוי חלקו סימן רט

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

עוד התבאר שם שהאב זכאי מן התורה במעשה ידיה אפילו אם אינו זן אותה³, בין בקטנותה בין כשהיא נערה, שהרי קטנה אם יכול למכרה דכתיב (שם פסוק ז) וְכִי יִמְכַר אִישׁ אֶת בְּתוּלָתוֹ לְאִמָּה כָּל שָׁכֵן שִׁמְעָה יָדִיחָהּ שָׁלוֹם. וכשהיא נערה מדכתיב בתו לאמה הוקשה בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לארזניה, אף בת מעשה ידיה לאביה, ועל כרחך בא ללמד על נערה, שהרי קטנה מסברא למדנו.

ג. בהפרת נדרים מנלן דכתיב בנעוריה בית אביה

עוד התבאר שהאב מיפר שבועות ונדרי בתו⁴ כל זמן שהיא קטנה או נערה, בנדריים או שבועות⁵ שיש בהם עינוי נפש או דברים שבינו לבינה⁶, אפילו נדרה על דעת רבים, ואפילו נתן לה אביה רשות לידור⁷. בגרה⁸ או נשאת, שוב אינו יכול להפר, שכן כתיב בפרשת מטות (במדבר ל פסוק ד ו) וְאִשָּׁה כִּי תִדְרֶה נֶדֶר לִיקַח וְאָסְרָה אָסֵר בְּבֵית אָבִיהָ בְּנַעֲרֶיהָ וְגו', וְאִם הִנִּיא אָבִיהָ אֶתָּה בְּיוֹם שָׁמְעוּ כָּל נִדְרֶיהָ וְאָסְרֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עָלֶיךָ נִפְשָׁה לֹא יָקוּם וְגו', הניא לשון הפרה וכתיב בתריה לֹא יָקוּם וְגו' ובבית אביה, משמע כל זמן שהיא ברשות אביה, דהיינו קטנה ונערה שהיא בידו להשיאה למי שירצה ולא בוגרת שאז אינה ברשותו.

ד. ומקבל את גיטה מנלן דכתיב ויצאה והיתה איתקוש יציאה

להוייה

³ מקנה בקונ"א שם

⁴ שו"ע ונו"כ יו"ד רלד א

⁵ ש"ך ב

⁶ ש"ך שם א

⁷ ש"ך שם ד

⁸ היינו ששה חדשים אחר שתביא ב' שערות כשהיא י"ב שנה ויום א'. ש"ך ה

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

עוד התבאר שקטנה שקידשה אביה⁹, הוא או שלוחו מקבל גיטה, ולא היא¹⁰, וי"א¹¹ שדוקא שלא מדעתו לא תקבל אך בהסכמת אביה תקבל, ויש אומרים¹² אפילו היא מקבלתו, ויש להחמיר¹³ שלא תקבלנו אלא על ידי אביה או שלוחו כיון שהיא קטנה. ומ"כ לכו"ע אינו יכולה לעשות שליח לקבלה.

נערה המאורסה היא או אביה מקבלים את גיטה¹⁴. אולם אינה יכולה לעשות שליח לקבלה, כיון שעדיין היא קצת ברשות אביה לעניין הפרת נדרים ושאר עניינים שנתבארו, אבל אביה יכול לעשות שליח לקבלה, במה דברים אמורים כשיש לה אב אבל אין לה אב או שנשאת שכבר יצאת לגמרי מרשות אביה יכולה לעשות שליח לקבלה, שהרי היא גדולה שיש לה שתי שערות.

ה. ואינו אוכל פירות בחייה

עוד התבאר שם שבת שנפל¹⁵ לה נכסים מירושה, כגון נכסי מלוג מבית אבי אמה, או שיש לה שום דבר שנתנו לה בלתי האב¹⁶, אין האב אוכל פירות בחייה. ואינו זכאי בשבח הנכסים הנשבחים אצלו בחייה¹⁷.

למרות שזכות האב בבתו קטנה ונערה בכל הדברים שנתבארו, מכל מקום עיקר חזקת והינוך הבת אצל האם¹⁸. ודוקא שנראה לב"ד שטוב לבת להיות

⁹ שו"ע ונו"כ שם קמא ד

¹⁰ כדעת הר"ף והרמב"ם וכמה פוסקים שם"ל דוקא אביה מקבל ולא היא ובבדק הבית היא מרן הב"י תשובת מהרלב"ח סי' נ שלא יסמוך עליה לעשות מעשה לכתחלה שתקבל הקטנה גט על ידי עצמה אפילו מדעת אביה ואף על פי שדברי הרשב"א כתבם ג"כ הרמב"ן פרקא קמא דקידושין (ט. ד"ה בין) ויותר [מבואר] מזה כתב נמוקי יוסף בפרק הנוכר בהסכמת הראב"ד והריטב"א (שם ד"ה אמר רבא) שאין קטנה מתגרשת על ידה אף על פי שאמר לה אביה צאי וקבלי גיטך עכ"ל ה"ר לוי ׳ן חביב ז"ל. והובא בב"ש ה. ועיין בבית מאיר שם

¹¹ תשובות הרשב"א (ח"ד סי' שכד)

¹² דעת רש"י והתוס'

¹³ לבוש וט"ז שם ה בשם הרא"ש והטור, אולם דעת הב"י כדעת הרמב"ם שהביא בסתם ודעת המקילים הביא בלשון י"א והלכה כסתם וכן מוכח בבדק הבית. ב"ש שם ו

¹⁴ שו"ע ונו"כ שם ב

¹⁵ רבינו ירוחם – מישרים נתיב יש חלק א דף נא טור ג

¹⁶ כגון תשלומי חבלה שחבל הוא או אחרים בה כמבואר בשו"ע ונו"כ חו"מ תכד ז

¹⁷ רבינו יהונתן מלונגיל

¹⁸ הבת לעולם אצל האם ואפילו נשאת האם לא שנא גדולה או קטנה כדאיתא פרק הנושא (דף קב:). והטעם כדי שתרגיל האם לבת ותלמדה דרך נשים ושלא תרגיל עצמה בפריצות. אבל הכן יותר ראוי להיות אצל האנשים הקרובים. שהם ירגילוהו וילמדוהו דרך הלמוד. ודרך אנשים יותר מן האם. שבני האלמנה דרכם דרך

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

עם אמה, אבל אם נראה להם שטוב לה יותר לישיב עם בית אביה, אין האם יכולה לכוף שתהיה עמה¹⁹, והכל בהתחשב ברצון הבת²⁰.

ו. אב ... בלאו הכי פריק לה

אין האב חייב בפדיונה של בתו מן השבי²¹. אולם אם אין לבת ויש לאב חייב לפדותה כשם שהאב חייב²² לפדות את הבן, אם יש לאב ואין לבן. וכן קרוב אחר, קרוב קרוב קודם, שאינו נכון שיעשירו עצמם, ויטילו קרוביהם על הצבור.

ז. כתב לה פירות כסות ונל"ם ... מתה לא זכה הבעל... מן הנשואין גובה את הכל ומן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה

פסק²³ לחתנו מעות ונתן לו לאחר האירוסין, ומתה הבת קודם שנכנסה לחופה, אף על פי שיש לה יורש, יחזיר המעות לאב שכל הפוסק דעתו ע"מ לכנוס.

נתן מעות לבתו סתם שתנשא בהם ולא הזכיר שתנשא לפלוני, קנתה אותה מתנה, וכיון שנתקדשה, אף על פי שבטלו הקידושין כשמת הארוס, אין האב יכול לחזור בו²⁴.

זו. שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סימן לח ונפסק בשו"ע ונו"כ שם פב ז ועיין בכתב עת תורה שבעל פה כג, עמ' צה – קב ההרב שמחה מירון החינוך כגורם בקביעת בית הדין את מקום החזקת הילדים
¹⁹ רמ"א שם ממהר"ם פדוואה נג

²⁰ ב"ש שם ט י

²¹ תשב"ץ (ה"ב, סי' רצ"ב, סוף תיקון ג') וז"ל "ומה שדחו טענה זו בנמרא משום דאב לא מימנע ופריק, אינו משום שהוא חייב בפרקונה, שהרי בתוספתא שנו שאינו חייב, אלא שאין דרך רחמי האב להניח בת קמנה ביד שבאי לפגום אותה, ואינו נמנע מלפדותא בשום טענה". ע"ש. וז"ל התוספתא (כתובות, פ"ד, א') "יפה כח האב, שהבעל חייב במוזנותיה, בפרקונה ובקבורתה וכו' מה שאין כן האב".

²² שו"ע ונו"כ יו"ד רנב יב

²³ שו"ע ונו"כ אבהע"ז נג ג

²⁴ האחרונים דנו בהלכה זו ובטעמה, ובפרישה (סק"ה) הביא בשם המהרש"ל שכתב דדוקא כשמת הארוס, אבל אם מתה היא אין הבן יורשה, דהא נתן ע"מ שתנשא ולא נתקיים התנאי, אבל כל שלא מתה קנתה המתנה, שהרי בידה לקיים התנאי, והוא נתן בכתב ע"מ שתנשא, והקשה הפרישה למה כתבו דאירי בנתקדשה, אפילו לא נתקדשה קנתה כל שבירה לקיים התנאי, וכתב שלכאורה היה אפשר לפרש דמ"ש הגאון שאין האב יכול לחזור, היינו שקנתה לגמרי, ואפילו אם מתה בנה יורשה, דכיון שנתקדשה קיימה תנאה, דגם קידושין בכלל לשון תנשא, ובדרישה כתב לפרש בדרך אחרת, דשאני הכא שכבר נתן לבתו

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

מי שהפקיד בבנק על שם בתו ומינה נאמן שהוא מיופה כח להוציא הכסף עבור נדוניא לבתו כשתנשא, ומת הנותן, ועברו כעשר שנים ועדיין לא נשאת, ומבקשת את הכסף שתוכל לעשות לה עסק לפרנסתה, ואולי ע"י כך ימצאו לה קופצים²⁵. יכול הנאמן לתת לה את הכסף. וליתר שאת יבקשו רשות מאחיה לזה, שהמה יורשים דאורייתא של אביה, וגם יתנו עמה שתהא הקרן קיימת לנדוניא.

הפוסק מעות לחתנו או לבתו, לא זכו בפסיקה עד שיכנסו לחופה, כנסה לחופה זכו, ואם נישאו ולא נתן הנדוניא חייב לתת²⁶, ואם לא נתן ובינתיים מתה הבת, יש אומרים²⁷ שמכל מקום חייב ליתן לבעל כל מה שפסק, ויש

והרי היא מוחזקת בממון, ולא דמי להך דלעיל שלא היה אלא פסיקה, ולכן אולינן בתר אומדנא, וגם בהלכה זו איירי דפסק בשעת קידושין לבתו או לחתנו, אלא כיון שנתן קנתה לגמרי, והב"ח כתב דודאי אם מתה אין בנה יורשה, דכיון שמתה אי אפשר לקיים התנאי וחוזר לנותן או ליורשיו, אבל כשלא מתה יכולה לקיים התנאי והמ"ז (סק"ג) סיים בכלל הדברים שהנותן לבתו שלא בשעת קידושין ולא הזכיר נישואין אינו בכלל פוסק, דפסיקה שייך דוקא בשעת קידושין, וזה נקרא נותן ככל מתנות והוי שלה לגמרי, ואם הזכיר נישואין יש חילוק אם אמר לפלוני אין לה זכות רק כשנשאת לפלוני ואם אמר סתם נישואים יש לה רשות בכל נישואין אפילו של אחר, אבל לא בדברים אחרים, ובשעת קידושין נקרא פוסק, ואין חילוק אם פסק לחתנו או לבתו, ואין לה זכות רק כשתנשא לחתן זה, וע"י בית מאיר ובמנח"פ. והאחרונים כתבו עוד סברות לחלק בזה, ע"י ספר צדקה ומשפט (פרק ט הערה לו) ובפתחי חושן (ח"ה) דיני קנינים (פרק יז הערה נט), וע"י אוצר הפוסקים (סימן נג ס"ק יג).

²⁵ בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סימן קיג וקיד) דן בדברי השו"ע בחו"מ (סימן רנג סעיף מז) באמר תנו לבתי בנדונייתה, ובדברי הרמ"א שם בדין מתה הבת אם זכו יורשיה, ואם היא עניה ג"כ נחלקו הפוסקים ביו"ד (סימן רנג סעיף ז), ודן בדין ספק צדקה אם דינו כדין ממונות דהממע"ה ואין מוציאין מיד מוחזק, או כספק איסור (ע"י ספר צדקה ומשפט פרק י סעיף מז), וכתב עוד דאפשר כשהיא קיימת והיא עניה, ואינה יכולה להנשא, אפשר דלכו"ע נותנים לה, ולא נחלקו אלא אם זכו יורשיה, והביא מדברי הרמ"א בחו"מ (סימן רנג סעיף יב) מדברי התרוה"ד כמי שצוה ליתן מנכסיו לקנות בהם הנורה, והעלה התרוה"ד דנותנים לבעלה, מפני שיש אומדנא שרצה ליתן לה בלי תנאי (ע"י פת"ח [ח"ח] דיני קנינים פרק יז סעיף כו), וה"נ בניד שהיא בתו, שדעתו קרובה לבתו, ומסתמא רצה שתהנה מנכסיו, וגם זה לצורך נישואין. והוסיף המנח"י עפ"י דברי שו"ת הת"ס (חו"מ סימן קמז) שאם כבר באו המעות לידה, לכו"ע זכתה בהם, ואפילו בא ליד אפטרופוס חשיב כבא לידה, וה"נ כיון שמינה איש זה כנאמן עבורה, זכה לה, ועכ"פ מדין מלקד"ה, וע"כ הסכים המנח"י לדעת השואל שיכול השליש לתת לה המעות, ולכל היותר יבקשו רשות מאחיה שהם היורשים של אביה (נראה פשוט שאם היורשים מתרצים א"צ לכל הפולולים), עיין שם.

²⁶ בדברי גאונים (כלל נה סימן יב) כתב בשם שו"ת הרד"ם בדין מי שנתחייב לתת מזונות לבתו וחתנו ג' שנים, ובאמצע הזמן טוען האב שלא נתחייב במזונות אלא משום שסבר שחתנו ישב וילמוד, ועתה שנעשה סוחר אדעתא דהכי לא התחייב, והעלה הרד"ם שאין מענתו טענה.

²⁷ רש"י והרמב"ם והר"ן ומרדכי בשם ר"י הלבן ברמ"א שם. ומבואר בפוסקים שהוא מדין ירושת הבעל, דכיון שחוב גמור הוא לתת, הרי בעלה יורש כל חובותיה. ולפ"ז באם מת הבעל אין לה אלא כתובתה, כדין כל אלמנה, וע"י בפת"ש (סימן צט סק"ז) בשם התשב"ץ (ח"ב סימן רסה) שאף במקום שלא נהגו עפ"י תקנות שו"ם, אם האב נתן לבתו תכשיטין להתקשט בהם, ומתה, אין הבעל יורשה אלא חוזרים לאב, שאומדנא גמורה היא שלא נתן לה אלא ע"ד שתקשט היא או בניה, וכן כתב בשו"ת הת"ס (אהע"ז ח"א סימן קמא) בשם המב"ט (ח"א סימן כט), וסיים שחידוש הוא אבל כן ראוי להורות, עיין שם. וע"י שו"ת מנחת יצחק (ח"ט סימן קנו) בדין תכשיטים שקנה לה הבעל אם הוא יורשה, ונראה דעתו שאינו יורשה, וכ"ש שאין מוציאין מיד מוחזק, וע"י חו"א (אהע"ז סימן סד סק"ו), וע"י שו"ת הת"ס (אהע"ז ח"ב סימן קנו) שהעלה שחייב נדוניא אינו מדין ירושה, וממילא לא שייך בזה דין ראוי, אלא חיוב גמור הוא לבעל.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

אומרים²⁸ שכל שלא בא ליד הבעל קודם שמתה לא זכה בהם, אפילו נתן לו האב שטר חוב על הנדוניה, ומכח ספק אין מוציאים ממונן מן האב²⁹. כל זמן שלא באו פעם אחת ליד החתן,

ונחלקו הפוסקים כשנמסר ליד שלישי, (נאמן צד ג') וכן אם העמיד לו ערבות על הנדוניה.

אבל בלא זה, אפילו עשה האב עליו שטר וזקפן עליו במלוה³⁰, לא זכה בהן הבעל ואין מוציאין מן האב, אבל אם תפס החתן קודם שמתה אשתו³¹ אין מוציאין ממנו, שיכול לומר קים לי כסברא הראשונה³².

וכל זה שלא בא פעם אחת ליד החתן בחיי הבת, אבל אם בא לידו פעם אחת, אף על פי שהחזיר ליד האב, זכה בכל. ואין חלוק בכל זה בין פוסק לבתו או לבנו ומת.

יש אומרים שאפילו יש לו בנים ממנה לא זכה הבעל³³.

²⁸ ר"ת ברמ"א שם. דאומדנא הוא שלא התחייב בנדוניה אלא כדי שתהנה בהם בתו, ואפילו מתה האשה כמה שנים לאחר הנישואין, ואפילו יש לה בנים ממנה. והקשה הב"ש (סק"י) מהא דמתחייב לזון בת אשתו שאפילו מתה אשתו חייב במזונות הבת, ולא אמרינן אומדנא שלא התחייב אלא בשביל אשתו, ותירץ דכל שהנהנה חי לא אמרינן אומדנא, ועיי' חידושי רעק"א ובט"ז (כאן סק"ד) ובח"מ (סימן ס סעיף ג), ובשו"ת חת"ס (ח"מ סימן ז) האריך ג"כ בהלכה זו והביא מדברי האחרונים ובסברות בדין אומדנא, וכתב שם בשם בני אהובה דגם בפוסק לבנו ומת שייך אומדנא זו, והחת"ס חולק עליו, עיי' שם. ועיי' נחלת שבעה (סימן כא סעיף ד מאות ג ואילך) שהאריך בהלכה זו דאומדנא, ועיי' שו"ת מנחת יצחק (ח"ט סימן קד) בדיני אומדנא, ועיי' ערך ש"י (סימן ג וסימן נג).

²⁹ ת"ה שכ"א ומהרי"ק שורש צ"א והגהות מיימוני ברמ"א שם. הב"מ מדברי המרדכי דכל שבא ליד האשה זכה בהן הבעל, והביא בפת"ש (סק"ב) מדברי הנוב"ת (ח"מ סימן מט) שכתב כן בפשימות לגבי בגדים של האשה, ועוד הביא הפת"ש מדברי שו"ת פמ"א (ח"ב סימן קמד) שהביא ג"כ דברי המרדכי דהיכא שזכתה האשה הבעל יורשה, אלא שכתב שמדברי התוס' לא נראה כן, ובג"ד שהיו ברשות האב יכול האב לומר קים לי, עיי' שם. ועיי' פת"ש (סק"ז) בשם השבו"י דבקרקע לא שייך אומדנא שתהנה בתו, שזוהי הנאתה שיש לבעל קרקע לפירות, והפת"ש מביא מדברי הרשב"א דאף בקרקע שייך אומדנא זו, ועיי' שו"ת מהרי"א הלוי (סימן לד).

³⁰ ובב"ש יג בשם הש"ג שבזקפן במלוה זכה הבעל

³¹ ב"ש (שם יד) בשם הד"מ בשם התרוה"ד דלא מהני תפיסה אלא כשתפס קודם שגולד הספק, והיינו קודם שמתה הבת, ואפילו היו הפצים של האב ביד החתן בחיי אשתו בתורת שאלה, ואחר מיתתה רוצה לתפסם, לא מהני, ובשם בית הלל כתב בשם הש"ך בספר תקפו כהן שבמעשה שהיה בפני ב"ד בעסק זה פסקו דמהני תפיסה, ודלא כתרוה"ד, ועיי' אוצר הפוסקים (ס"ק יז) מדברי האחרונים בהלכה זו.

³² עיי' בבית שמואל (ס"ק יד) כמה פרטים באיזה אופן יכול לומר קים לי ובאיזה אופן אינו יכול למעון, ועיי' עוד בבאה"ט (ס"ק יא) כמה פרטים בדין קים לי, ועיי' ערוה"ש (סעיף טו)

³³ רמ"א שם. ובשו"ת נוב"ת (ח"מ סימן מט) חולק וכתב דכיון שיש לו בנים ממנה, והם יהנו מן הנדוניה תו ליכא אומדנא, דודאי הנאת זרעו חשוב אצלו כהנאת בתו, עיי' שם.

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

עוד יש אומרים שאם לא מתה הבת אלא נהרגה או המירה, לכו"ע אפילו לא נתן האב צריך ליתן³⁴.

אף כשקיבל הבעל דמי הנדוניא תיקנו הראשונים ר"ת³⁵ וחכמי צרפת והקהלות (ונקרא בדברי הפוסקים בקיצור תקנת שו"ם ר"ת שפיירא, ורמייזא, מגנצא) שאם מתה האשה³⁶ או האיש תוך שנה ראשונה³⁷ מהנשואין בלא זרע של קיימא, מחזיר הכל לאב או ליורשים³⁸, ואם מתו בשנה שניה מחזיר חצי הנדוניא.

³⁴ רמ"א סימן קיח סעיף ימ, שזה לא שכיח ולא אסיק אדעתיה אונם כזה, וכתבו הח"מ (ס"ק כז) והבי"ש (ס"ק כז) שאפילו התנה בפירוש שאם תמות תוך השנה שיחזיר הנדן, מ"מ אין זה בכלל התנאי, ובהנהגות שי למורה כתב בשם שו"ת תשובה מאהבה דה"ה אם איבדה עצמה לדעת.

³⁵ בתוס' (ד"ה כתב לה) הביאו תקנה זו בשם ר"ת וכתבו שבסוף ימיו חזר בו מהתקנה, אבל ברמ"א הזכיר תקנות קהלות שו"ם (והוא ר"ת שפיירא, ורמייזא, מגנצא), ונזכר בדברי הראשונים גם בשם תקנת הקהלות, ובאחרונים משמע שתקנת ר"ת היא רק לענין אם מתה בשנה הראשונה, ולגבי שנה שניה לא תיקן, ותקנות שו"ם היו בעיקר לגבי שנה שניה, ועיין בנחלת שבעה בסימן ח ט ועיי' אוצר הפוסקים (סימן נג ס"ק כט) שמחמת שנהגו לכתוב כן בתנאים נעשה כאילו התנו שגם בגירושין ידונו כן, והביא בשם הבגדי ישע שבדרך כלל לפני הגט מתרצים ומתפשרים על כל פרטי התביעות והמענות, וממילא לא שייך בזה תקנה, עיין שם. וכבר מבואר בכמה מקומות שכל ספק בתקנה הולכין אחר עיקר הדין, ובתקנת שו"ם עיקר הדין הוא שהבעל יורש את אשתו ואינו צריך להחזיר כלום, כמבואר ברמ"א (סימן קיח סעיף ו), ועיי' ד"ג (כלל קיא סימן א) שאפילו להוציא מן המוחזק אין הולכין אחר התקנה מספק, עיין שם.

³⁶ ואין נ"מ אם מתה מיתה טבעית או נהרגה, דדוקא לגבי להוציא נדוניא מן האב שהוא מכת אומדנא, אמרינן דבאונם דלא שכיח לא עלה בדעתו, אבל בתקנה אמרינן לא פלוג, ואם נשתמדו כתב הרמ"א שיש להתיישב בדבר, והוא עפ"י דברי התרוה"ד שמסתפק בזה, ועיי' בח"מ (ס"ק כח) ובי"ש (ס"ק כח).

³⁷ עיי' בערך ש"י שהביא בשם ספר הישר לר"ת שאחר שנה נשכח מן הלב מה שנתן, ואינו מתעצב עוד, ובערך ש"י האריך בהא דשיעור שכחה הוא שנה, ובפת"ש (סק"י) הביא בשם רעק"א שמסתפק אם בעינן מעת לעת, ומספיקא מוקמינן ברשות הבעל שהוא יורש, ועיי"ש מדברי הבית מאיר ופמ"א, ושם (ס"ק יא) הביא בשם באה"ט (ס"ק יג) שנחלקו הפוסקים אם בשנה מעוברת בעינן י"ג חודש, דחודש העיבור בכלל השנה, ועיי' שו"ת חת"ס (אהע"ז ח"א סימן קיט) שדן בזה, ודן גם בשיעור שכחה שהוא שנה, ומסקנתו דחודש העיבור בכלל השנה, עיין שם. ובשו"ת מהרש"ם (ח"ה סימן ב) דן במי שישב עם אשתו כמה שנים וגירשה, ושוב החזירה, ואביה הוסיף על נדונייתה, ומתה תוך שנה ראשונה מנישואין שניים, אם גם בזה יש תקנת ר"ת, וכתב דאולינן בתר נישואין שניים, עיין שם, ועיי' להלן (הערה קיג) אם יש תקנה בזיווג שני.

³⁸ והמעם שתקנו כן, כתבו הראשונים שיש בזה עגמת נפש להוציא כספו להשיא בתו, ומעיקר הדין הבעל יורש את אשתו והוא יקח כל מה שהכניס לבתו בזמן שבתו לא נהנתה עדיין ממעות אלו, וסמכו לזה מ"ש ותם לריק כחכם, שרואה אחרים נהנה מכספו, ולכן תיקנו שלכה"פ מה שהכניס האב חוזר אליו, ושיערו המתקנים שבשנה הראשונה יש יותר עגמת נפש בזה, וכמו שהסביר בשו"ת חתם סופר (אהע"ז ח"א סימן קיט).

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

יש שנהגו לכתוב בתנאים ראשונים³⁹ או אחרונים שאם ימות הבעל או תמות האשה ינהגו עפ"י התקנות, ויש אומרים שבמקום שנוהגים לדון עפ"י התקנות, אף על פי שלא כתבו צריכים לדון כן⁴⁰.

ודוקא מה שהוא בעין, חוזר, אבל מה שהוציא או נאבד, פטור, ובלבד שלא בזבז לאחר מיתה רק לעורכי קבורתה

י"א שאם החתן רוצה למכור נכסים תוך שנתים, יורשים יכולים למחות מהאי טעמא.

מי שנתן לחתנו⁴¹ לאחר נישואין סכום מעות שיקנה לו כלי בית, ועד שקנה מתה הבת, א"צ להחזיר, שמכיון שנתן לו אף על גב דהוי כנתינה בטעות, מ"מ קנה חתנו ביאוש, כיון שהנתן הסיח דעתו,

³⁹ כן נמצא בנוסח שבנחלת שבעה בתנאים ראשונים בקיצור ובתנאים אחרונים ביתר ביאור, ובזמננו לא נמצא דבר זה לא בתנאים ראשונים ולא באחרונים, ויש שכותבין כן בשטר הכתובה.

⁴⁰ כן כתבו הח"מ (ס"ק כב) והבי"ש (ס"ק כ) בסימן נג שם – ובבי"ש הוסיף בשם הרשב"א דהיינו דוקא כשהוא יודע שהמנהג כן, ובסימן קיח (סעיף יט) כתב בן הרמ"א, דכל הנושא על דעת המנהג הוא נושא, וסיים שאפילו הלך (לאחר נישואין) למקום שאין נוהגים מנהג הקהלות, הולכין אחר מקום שנשאה שם (ומשמע שהיה להיפך שבמקום שנשאה אין נוהגים ובמקום שהם עתה נוהגים הולכין אחר מקום הנישואין), וכתבו הח"מ (ס"ק כו) והבי"ש (ס"ק כו) עפ"י המבואר בסימן סו (סעיף יב), שאם נשאה ע"ד שתדור במקומו הולכין אחר מנהג מקומו, ועי' פת"ש (ס"ק יד) מדברי האחרונים במנהגי המקומות בתקנות הקהלות, ובבאה"ט (סימן קיח ס"ק יד) משמע שבקהלות ספרד לא נתקבלו התקנות, ועיי"ש בדין אשכנזי שנשא ספרדית או להיפך.

⁴¹ שו"ת תשורת ש"י (ח"א סימן תב) והביא בשם צלעות הבית דגם בזה אמרינן אומדנא שלא נתן אלא כדי שתהנה בתו, והתשורת ש"י חולק וסובר ועיי"ש שהאריך להוכיח דכל שבא לידו בהיתרא מהני יאוש.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

נוהגים כיום לכתוב שטר תנאים בשעת גמר השידוכין שבו מתחייבים החתן והכלה לישא זה את זו⁴², וכן הסכומים וההתחייבויות שכל צד מתחייב לתת⁴³, ועושים קנין על כך⁴⁴.

ח. תיקנו מזונותיה תחת מעשה ידיה

עוד תקנו⁴⁵ חכמים ז"ל שיהיו מעשה ידי האשה לבעל כנגד מזונותיה שהוא נותן לה, וכל זה עשו משום שלום בית, שכיון שהוא חייב במזונותיה מן התורה⁴⁶, אם יתן לה הוא מזונותיה והיא תרויח הרבה במעשה ידיה ותחזיק לעצמה ולא תתן לו, יהיה לו איבה עליה ולא יהיה לו שלום עמה בבית רק ריב וקטט, לכך תקנו ז"ל שתתן לו מעשה ידיה כנגד המזונות שהוא נותן לה כדי שיהא לה שלום בבית

ט. קבורתה תחת כתובתה

⁴² ע"י שו"ת ברית אברהם שמסתפק אם הקנין הוא גם על ההתחייבות לנשואין או רק על חיובי הממונות, וברמ"א (חו"מ סימן רמג סעיף ז) נראה שעושים קנין גם שישאו זה את זו, ובסמ"ע (שם ס"ק יב) כתב דלא מצינו קנין בזה שאינו אלא קנין דברים, וע"י באוצה"פ (סימן נ ס"ק לג) מדברי האחרונים מה שכתבו במה שכותבין בשטר התנאים ואל יבריחו ואל יעלימו וכו', אם זה מעיקר הדין, וע"י נחלת שבעה (סימן ח סעיף ט סק"א), ומדבריו משמע שתנאי נמור הוא ואסור להעלים ולהבריח, וע"י פרק ח (הערה קצב), וע"י ספר הנישואין כהלכתם (פרק יז סעיף ח) שהביא בשם כמה אחרונים שכתבו שמנהג העולם שאין כותבין שטר תנאים בזיווג שני. ועיין פתחי חושן חלק ט (ירושה ואישות) פרק ו – נדוניא וחיובי מזונות שבין בני הזוג בהערה שם מה שכתב בענין התחייבות הצדדים לקנות דירה לזוג, ולמעשה משלמים הוצאות קניית הדירה ע"י הלואה ומשכנתא בבנק ע"ש הזוג, וההורים משלמים את התשלומים הכוללים רבית, ואם כי עצם הרבית משלמים לבנק הוא עפ"י הת"ע שיש לבנק, מ"מ יש כאן חשש רבית, ועל כן מן הראוי שבשעת כתיבת התנאים או ראשי פרקים שבהם מתחייבים ההורים לקנות דירה, יפרשו שההתחייבות כוללת תשלומי ההלוואה של הזוג, ובוזה נעשה כאילו לא התחייבו לקנות דירה אלא לפרוע חובם של הזוג, ועי"ש שהאריך ביחס לחיובי ההורים לדירה עבור הזוג.

⁴³ ע"י בנחלת שבעה (סימן ח וסימן ט) נוסחאות שטר תנאים וביאורים על הנוסחאות, וע"י אוצה"פ (סימן נ). וכן כותבין הזמן שנקבע לנישואין, ושמעתי שיש מקפידים שלא לכתוב בתנאים זמן הנישואין, ויש נוהגים לכתוב התנאים סמוך לפני החופה, וכבר נשאו ונתנו בזה כמה פוסקים.

⁴⁴ ובזמננו נוהגים לקבל קנין מההורים ומהחתן והכלה (נראה שהקנין מהחתן והכלה הוא על ההתחייבות לישא זא"ז, וכדמשמע בשו"ת ברית אברהם הנזכר, שהרי בדרך כלל אין חיובי ממון ביניהם) וגם מהערבים קבלנים, ומה שיש נוהגים לקבל קנין גם מנשי המחותרים, לא מצאתי מקור לזה, ונראה שהוא מיותר, ואינו אלא לשם כבוד, אבל במקום שאין אב, והאם היא המתחייבת, פשוט שצריכים לקבל קנין ממנה. וע"י שו"ת בית שלמה (אהע"ז סימן סד וסה).

⁴⁵ שו"ע ונו"כ אבהע"ז סט ד

⁴⁶ זהו לשון הלבוש שם אבל בט"ז שם ב תחילה תקנו מזונותיה ואח"כ תקנו שיהיה לו מעשה ידיה ממילא לטובתה נתכוונו חז"ל לפיכך וכו'. ומשמע דס"ל שמזונות דרבנן.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת כתובות

תקנו⁴⁷ ירושת כתובת נדונייתה שיטלנה הבעל בין תהיה מעט בין תהיה הרבה, כדי שאם תמות יקברנה ולא יניחנה מוטל באשפה כדומן על פני השדה, ואין אחד מהם יכול לומר איני קובר ואיני יורש אלא קובר ויורש, שטובה זו עושים לה בעל כרחה.

י. ופירקונה תחת פירות ... זימנין דלא מלו ופריק לה מדידיה

תיקנו חכמים⁴⁸ שיאכל הבעל פירות נכסיה בחייה ועשו גם כן לטובתה, שמא תלקח לשבי ולא יפרוק לה ויניחנה מטומעת בין הגוים⁴⁹, לפיכך אמרו שהוא יאכל פירות נכסיה כל ימיו, שאם יבא שתהא נשבת יהא חייב לפדותה בכל מה שיש לו מחמת אכילת פירות.

ואינו יכול לומר איני אוכל ואיני פודה בין יהיה לה פירות הרבה בין לא יהיה לה פירות כלל כדי שלא תהא מטומעת בין הגוים, שמי יפדנה אם לא יפדה הוא⁵⁰.

לפיכך גם היא אם תאמר איני נותן לך פירות נכסי וגם אינני חפפה שתפדני אם אשבה, אף על פי שלטובתי תקנו, אין שומעין לה, כדי שלא תתערב בין הגוים.

יא. מזונות מדאורייתא ... שארה אלו מזונות

כבר התבאר לעיל דף מו. שכל איש⁵¹ הנושא אשה בין בתולה בין בעולה בין קטנה בין גדולה אחד בת ישראל או גיורת או משוחררת, יתחייב לה מיד כשנושאה בעשרה דברים, אפילו לא נכתבו בכתובתה או אפילו לא כתב כתובה כלל אלא נשאה סתם.

⁴⁷ רמ"א ונו"כ שם ה

⁴⁸ שו"ע ונו"כ שם ה

⁴⁹ הר"ן כתב עוד טעם שגם לו יש תועלת בפדיון כדי שיהא לו אשה לשמשו. ח"מ שם ה

⁵⁰ ועיין הפלאה ובית יעקב שהביאו מתוס' טעם אחר.

⁵¹ שו"ע ונו"כ אבהע"ז סט א – ג

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת כתובות

ומהעשרה דברים שמתחייב בהן⁵², שלשה מן התורה⁵³ דכתיב (שמות כא פסוק י) שְׁאֲרָה כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִגְרַע. שארה זה מזונותיה. כסותה כמשמעה. עונתה לבא עליה כדרך כל הארץ. והשבעה הם מדברי סופרים וכולם מתנאי בית דין אפילו לא נכתבו.

⁵² אף על פי שמונה והולך י' דברים אינם כולם באשה אחת שאם מת הוא בחייה אין כאן קבורה דהא יורשיה קוברים אותה וגם אין כאן כתובת בנין דכרין ואם מתה היא בחייו אין כאן חיוב כתובה וגם אין שייך שתהיה גיזונת מנכסיו ויושבת בביתו כל זמן אלמנותה אלא ודאי לצדדין קתני. ח"מ שם ב

⁵³ דעת הרמב"ם כל השלשה הן מן התורה וע' במ"מ שחילק בין מזונות לכסות והרא"ש פ' שני דייני גזירות כתב דמזונות הן מדרבנן ודעת הר"ן בפ' נערה (ד' תק"ה ע"ב בסופו) דאף כסות מדרבנן וכדעת הרמב"ן כו' קרא לעונה הוא דאתא. ח"מ שם ג